

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neva Pačnik

Legitimiteta uporabe spletnih socialnih omrežij v zaporih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neva Pačnik

Mentor: doc. dr. Uroš Svete

Legitimiteta uporabe spletnih socialnih omrežij v zaporih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Hvala!

Legitimiteta uporabe spletnih socialnih omrežij v zaporih

Bliskovit razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT) nenehoma povzroča spremembe v družbi, ki smo jih primorani sprejeti, če želimo ostati v koraku s hitro utripajočim svetom. Svoja opravila, učenje, prosti čas kot tudi komuniciranje v veliki meri selimo na splet in s tem še dodatno prepuščamo IKT v vsakdanje življenje. Sem spadajo tudi spletna socialna omrežja, ki s svojo interaktivnostjo in nenehno razpoložljivostjo odpirajo okno v virtualen svet, kjer ni fizičnih omejitev realnega sveta. Si torej sami lahko skonstruiramo svet v katerem imamo želeno identiteto in se otresemo neželenih lastnosti? V zavodih za prestajanje kazni (v nadaljevanju zapori) lahko takšni virtualni svetovi ponujajo možnost pobega, pa čeprav ne fizičnega. Zaporniki lahko ustvarjajo nove identitete, vzdržujejo stike s kriminalnimi osebami na prostosti, organizirajo pobege iz zaporov, nadaljujejo s kriminalno dejavnostjo, skratka živijo dvojno življenje - enega znotraj zapora, drugega na spletu. V luči širjenja internetne povezave do vseh in vsakogar, ter razmišljanju o internetu kot osnovni človekovi pravici, se poraja dilema: kako s pomočjo IKT uspešno rehabilitirati zapornike, hkrati pa ne ogrozati posameznikov in družbe?

***Ključne besede:** spletna socialna omrežja, zapori, virtualni svet, legitimnost.*

Legitimacy of using social network sites in prisons

The sudden progress of Information and communication technologies (ICT) is causing constant changes in our society, changes that we are forced to accept if we want to stay in touch with this fast world. We are moving our tasks, learning, free time and communicating on the internet and with that we are additionally accepting ICT in our lives. With ICT came also online social networks, that offer with its interactivity and disposability a way to a virtual world, where there are no boundaries of the real one. So, are we able to construct a world where we have a desired identity and where we can put all our unwanted characteristics aside? In prisons such virtual worlds offer a chance to escape, even though this escape is not physical. Prisoners can create new identities, maintain contacts with criminals on the outside, organize escapes from prisons, continue their criminal activity, in short they live a double life – one inside prison and another on the internet. In the light of expanding internet connections to everyone, and thinking about internet as a basic human right, we are faced with a dilemma: how to successfully rehabilitate prisoners with ICT, and at the same time cause no danger to the public or individual?

***Key words:** online social networks, prisons, virtual world, legitimacy.*

Kazalo:

1 UVOD	6
1.1 Identifikacija problema	7
1.2 Struktura naloge	7
1.3 Metodologija	7
1.4 Razlaga temeljnih pojmov analize	8
2 ZAPOR	8
2.1 Zakaj kaznujemo?	8
2.2 Problematika sodobnih zaporov	10
2.3 Slovenski zapori	11
3 SPLETNA SOCIALNA OMREŽJA	12
3.1 Razvoj interneta, spleta in spletnih socialnih omrežij	12
3.2 O konstruktivizmu in virtualnem življenju	14
4 IKT V ZAPORIH	16
4.1 Uporaba IKT v zaporih	16
• Izobraževanje	17
• Komuniciranje	18
• Zlorabe	19
4.2 Uporaba IKT v slovenskih zaporih	21
4.3 Politika o uporabi IKT v zaporih	22
5 SKLEP	25
6 LITERATURA	27
Priloga A: Intervju s predstavnikom Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS	31

1 UVOD

Razmišljati in razpravljati bi bilo treba, katere družbene navade in razmerja je treba zavarovati pred pritiski globalnih, komercialnih omrežij. V času ko si ljudje kot obsedeni prizadevajo, da bi se povezali, bi se bilo dobro vprašati: kdaj in kje je boljše ostati nepovezan? Medtem ko smo pustili številna bremena industrijske/avtomobilske dobe nedotaknjena, smo se nevarno približali popolnemu suženjstvu elektronski pošti, digitalnemu delu ter ožičenim in brezžičnim napravam, ki nas obdajajo

(Winner v Rheingold 2004, 183).

Navadni, povprečni ljudje, takšni, ki povečini tekom življenja ne stopimo v državni sistem kaznovanja kot obsojenci, se ponavadi ne zavedamo oz. sploh ne sprašujemo kakšne so razmere v zavodih za prestajanje kazni (v nadaljevanju zapor), kakšno je življenje znotraj njih. Pa vendar sem se ob predavanju predstavnika iz Uprave za izvrševanje sankcij Republike Slovenije (v nadaljevanju Uprave RS), nehote začela spraševati o življenju znotraj zapora.

Koliko lahko verjamemo govoricam, da so slovenski zapori, kot tudi zapori po svetu dejansko t.i. »državni hoteli«? Katera so pravila, ki jih zaporniki morajo upoštevati in katera so tista pravila, ki so zgolj navidezna/ohlapna? Koliko in kako je omejena interakcija zapornikov z zunanjim svetom? Ali je nadzorovano tudi doseganje informacij na spletu, življenje preko spletnih socialnih omrežij kot so npr.: Facebook, Twitter, Myspace, blogi,...? Takšna, ne več tako novodobna spletna socialna omrežja, nam namreč preko svojih orodij ponujajo skorajda že virtualno življenje, s svojimi skupinami, delitvi fotografij, občutenj, spremljanju življenja svojih prijateljev, družine,..., konec koncev lahko tudi življenja žrtev obsojencev.

IKT namreč najdemo v vseh družbenih sferah, in je postala nepogrešljivo sredstvo prenašanja, obdelovanja, procesiranja in ustvarjanja informacij. IKT tako na ravni posameznika deluje kot povezava posameznika s svetom, nam ponuja dostop do informacij, večjo osveščenost, boljše delovanje v poklicnem življenju, višjo stopnjo družbenega življenja, enostavnejše življenje in več prostega časa. Tako nam IKT ponuja prav udobno življenje kar iz svojega domačega naslanjača. In zakaj bi bilo to kakorkoli drugače za tiste, ki so prekršili pravila družbe v realnem življenju? Koliko se pravzaprav omejuje udejstvovanje zapornikov v virtualnem življenju, ki ga ponujajo spletna socialna omrežja?

Na vsa ta vprašanja, in še na kakšna ki se bodo pojavila tekom analiziranja, bom poizkušala odgovoriti v tej diplomski nalogi. S to nalogo bom tako poizkušala osvetliti še neraziskano tematiko uporabe spletnih socialnih omrežij v zaporih, hkrati pa verjetno odprla še prenekatere dileme, ki se porajajo z razvojem IKT v prihodnosti.

1.1 Identifikacija problema

Osnovni cilj moje diplomske naloge je opredeliti temeljni namen zapora in orisati problematiko (ne)rabe spletnih socialnih omrežij v zaporih. Predstavila bom spletna socialna omrežja, njihovo uporabo v zaporih ter nato s pomočjo konstruktivizma utemeljevala namen teh omrežij kot pot do novega svobodnega življenja na spletu. Tako bom torej poizkušala razrešiti dilemo o uporabi različnih spletnih omrežij, ki jih ponuja svetovni splet, saj je že sam namen takšnih omrežij sodelovanje posameznika znotraj neke namišljene skupnosti in hkrati kreiranje in prejemanje novih znanj, čustev in spoznanj.

1.2 Struktura naloge

Diplomsko nalogo sprva označi kratka opredelitev proučevanega problema. Prvi del diplomske naloge bo sestavljen iz uvoda, metodološkega osnutka in temeljnih pojmov potrebnih za nadaljnje razumevanje besedila. V osrednjem delu se bom sprva dotaknila zapora, kazni zapora ter problematike današnjih in slovenskih zaporov. Sledi kratek pregled razvoja spletnih socialnih omrežij ter konstruktivistične družbene teorije, njenega začetka in bistva ter navezala konstruktivizem na zastavljen problem. Nadalje bom v besedilu orisala uporabo IKT v slovenskih in drugih zaporih, ter predstavila problematiko zakonske ureditve o uporabi IKT v zaporih. V sklepnem delu sledijo ugotovitve in verifikacija hipoteze.

1.3 Metodologija

V procesu doseganja zastavljenih ciljev proučevanja sem se oprla na teoretične raziskovalne metode. Kot osnovno metodo pri oblikovanju temeljne zgradbe seminarske naloge sem uporabila metodo analize in interpretacije vsebine relevantnih primarnih in sekundarnih virov (tako tiskanih in elektronsko dostopnih virov). Zastavljeni problem pričujoče diplomske naloge je sicer še dokaj neraziskano področje, s čimer se je moj nabor znanstvenih virov zmanjšal, tekom besedila pa je opaziti, da sta v večini primerov izpostavljeni predvsem Anglija, Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA) in še nekatere druge države, v katerih se že zavedajo dotičnega problema in mu posvečajo temu primerno pozornost. Hkrati je tekom besedila mogoče opaziti izpostavljanje IKT in pa dostopa do interneta, saj ta dva

elementa predstavljata temeljno platformo spletnih socialnih omrežij, brez katerih posameznik ne zmore dostopati do le-teh.

Vpogled v stanje uporabe spletnih socialnih omrežij v slovenskih zaporih pa sem opravila z metodo intervjuja, saj v Sloveniji področje uporabe spletnih socialnih omrežij v zaporih še ni raziskano oz. morebitne raziskave še niso dostopne.

Cilji preučevanja

- Osvetlitev pomena in vloge spletnih socialnih omrežij
- Opredelitev funkcije zapora in namena kaznovanja
- Uporaba spletnih socialnih omrežij v zaporih in legitimiteta takšne uporabe

Raziskovalno vprašanje

Spletna socialna omrežja ustvarjajo nov namišljen svet, torej se potemtakem zaporniki lahko poslužujejo takšnih omrežij?

1.4 Razlaga temeljnih pojmov analize

Razložiti je potrebno pojem legitimnosti, saj je potreben za nadaljnje razumevanje besedila.

Legitimnost je izraz, ki je v osnovi sestavljen iz besede *lex*, ki pomeni *zakon* in besede *intimus*, ki pomeni *notranji* ali *najgloblji*. Termin označuje zakonitost neke vlade ali dinastije (Leksikon 1973, 520), upravičenost, sprejemljivost, tudi pravičnost nekega družbenega ravnanja ali družbene institucije. Lahko govorimo o subjektivni legitimnosti- sprejemljivost s strani posameznika, ali pa o objektivni legitimnosti- gre za upravičenost, sprejemljivost, uspešnost s strani družbe. Pri legitimnosti gre torej za naše notranje doživetje, notranji/intimen odnos do nečesa, čemur nato pripišemo značaj legitimnosti ali nelegitimnosti. Takšna notranja občutja se navzven kažejo, bodisi v javni podpori, bodisi kritiki, upravičenosti, sprejemljivosti dejanj in obstoja npr. oblasti, institucije (Cerar 2006).

2 ZAPOR

2.1 Zakaj kaznujemo?

Zapiranje ljudi kot kazen za kršitev družbenih pravil in norm obstaja že odkar obstaja družba sama, vendar ga država šele v zadnjih tristo letih uporablja kot glavno orožje za kaznovanje. Razna obešanja, bičanja, sežiganja in druge vrste pohabljanja je tako zamenjala bolj humana oblika kazni – zapor. K temu je pripomogla drugačna miselnost, kjer so se vse bolj cenili

človekoljubni ideali, s tem pa tudi pomen osebne svobodne (Sykes v Meško in drugi 2006, 263). Pomen kazni na podlagi te miselnosti dobiva drugačno vlogo in kaj kmalu se poleg onesposobitve, povračila, prevencije in zastraševanja začne pojavljati tudi želja po rehabilitaciji zapornikov. Počasi tako začne zapor in kazen dobivati dandanašnjo podobo, v kateri pa se še vedno zrcalijo prenekatero dileme in vprašanja povezana z zaporem (Meško in drugi 2006, 263-264).

Zapor je, kot nam pove ena izmed mnogih definicij, »organizacija oz. državni institucija, kjer se nahajajo osebe, ki so storile kaznivo dejanje. Torej je glavni razlog zapora pridržati osebe, ki so kršile formalne družbene norme« (Encyclopedia Britannica). Zapor je torej institucija izvrševanja kazni in hkrati mesto osamitve. Je torej totalna institucija, kjer je večje število posameznikov ločeno od zunanjega sveta za daljše obdobje, živijo v izolaciji, njihovo življenje pa je točno določeno s pravili. Totalna ustanova vzame zaporniku vsakršno možnost odločanja o lastni usodi in ji onemogoči fizične stike z zunanjim svetom- visoki zidovi, zaklenjena vrata, bodeča žica, itd. (Brinc v Rozman 2010, 3).

Namen zapora in kaznovanja je sicer predmet širše debate penologije¹, najsi bo govora o povračilu, onesposobitvi, zastraševanju, prevenciji ali rehabilitaciji. Ne moremo pa mimo dejstva, da je v večini držav cca 90% obsojencev po prestani zaporni kazni ponovno izpuščenih na prostost, saj večina držav po svetu le redko oz. nikdar ne izreče kazni dosmrtnega zapora ali smrtne kazni. Nepoučena javnost si tako domišlja, da so z izločitvijo prestopnikov varni, dejansko pa je takšna onesposobitev zgolj kratkotrajna in ne reši problema v celoti. Še bolj zmotna pa je misel, da z večjim zapiranjem prestopnikov lahko dosežemo nižjo stopnjo kriminalitete. Vseeno teoretiki poudarjajo pomen zastraševanja zaporne kazni, ki naj bi odvrčala od kriminalitete s tremi dejavniki: zagrožena kazen, zanesljivost in hitrost izvrševanja kazni. Morebitni prestopnik torej ve, kakšna je višina kazni, ki ga lahko doleti, hkrati pa ob storjenem kaznivem dejanju ne more upati na milost države, kajti le-ta je namreč upravičena in moralno obvezana kaznovati prestopnika. Seveda pa ne smemo pri namenih zaporne kazni zanemariti vloge žrtev obsojencev oz. njihovo potrebo/željo po maščevanju. Kaznovanje je torej poleg vsega drugega namenjeno tudi povračilu, nekakšni katarzi žrtvam, sorodnikom in prijateljem teh žrtev, kot tudi širši družbi, da je bil prestopnik kaznovan za svoje dejanje. Kazen zapora je torej pomemben del nadzora v družbi in prevencije, hkrati pa storilcem omogoča popravljanje krivic in pomiritev s samim seboj in žrtvijo. Izrednega

---

¹ Veda o izvrševanju kazenskih sankcij (SSKJ).

pomena pa je tudi dogajanje tekom prestajanja zaporne kazni. Takrat ima tako zapornik, kot tudi zaporniško osebje (kot podaljšana roka državne politike) možnost temeljite analize zapornika. Med prestajanjem zaporne kazni se je potrebno posvečati predvsem rehabilitaciji zapornikov, s čimer jih lahko odvrnemo od izvrševanja in ponavljanja kazenskih dejanj (Esposito 2000; Sušelj 2009; Žišt 2009).

Prav ponovno vključevanje v družbo je temeljni poudarek realističnih teorij penologije, katerih glavna točka je rehabilitacija prestopnika v času kazni zavora (kaznujemo, da se greh ne bi več ponovil), za razliko od absolutnih teorij (kaznujemo, ker je bil storjen greh) (Petrovec 1998, 11-14). Takšno obračanje v prihodnost relativnih teorij, se kaže tudi v ureditvi dandanašnjih zaporov po svetu. Mnogi namreč poskušajo rehabilitirati zapornika tekom njegovega celotnega prestajanja zaporne kazni, s tem da znotraj zavora imitirajo zunanje okolje. Zaporniku omogočajo zdravniško oskrbo, rekreacijo, knjižnico, obiske, itd. (Meško in drugi 2006, 267). S pomočjo različnih sredstev, metod in postopkov se zaporniku nudi sprememba njegove osebnosti oz. vedenja. Znotraj zaporov se torej v nekaterih bolj, v drugih manj, poslužujejo različnih tretmanov, s katerimi se poizkuša rehabilitirati zapornike. V takšne tretmane lahko štejemo vse od medicinskih in kirurških tretmanov, psiholoških metod, socialnih metod ali različnih kombinacij le-teh (Petrovec 1998, 19-24). Vendar zanesljive metode rehabilitacije, ki bi bila absolutno uspešna še ni, prav tako pa se strokovnjaki še niso zedinili koliko je rehabilitacija uspešna, če sploh je. Zapornik se namreč s privolitvijo v postopek rehabilitacije pokori zaporniškemu osebju, kar pa še ne pomeni, da bo potrdil in ponotranjil tudi njihovo poimenovanje o samem sebi (Goffman v Štrekelj 2010, 43).

2.2 Problematika sodobnih zaporov

»V trenutku, ko prebirate te vrstice, je za rešetkami na varno pospravljenih več kot devet milijonov zemljanov, od tega nekaj čez 1300 na Slovenskem. Nenavadno hitra rast števila zapornikov je marsikje celo preseгла rast prebivalstva« (Kotnik 2007).

Kar 2 milijona, natančneje 2,292,133 zapornikov, se nahaja samo v ZDA, ki so si s svojimi presežki (največji zapor na svetu, največje število zapornikov na 100,000 prebivalcev, le 6% proračuna zaporov namenjenega rehabilitacijskim programom), prislužile prvo mesto na lestvici seznama zaporniške populacije pri Mednarodnem centru za študije zaporov (International Centre for Prison Studies; BBC News). Vzrok v nenormalnem povečanju števila zapornikov lahko iščemo v strožjem kaznovanju, daljših zapornih kaznih, razširitvi kaznovanja in drugih kompleksnih spremenljivkah. Od leta 1970 do leta 2000 se je namreč

število zapornikov v ZDA povečalo kar za 500%, medtem ko je rast prebivalstva narasla samo za 40% (The Sentencing Project). Najbolj pereč problem današnjih zaporov je sigurno prezasedenost le-teh. Podatki Mednarodnega centra za študije zaporov nazorno kažejo na povečano število zapornikov. V Angliji imajo 110,3% zasedenost prostorov, prav tako v ZDA, v Italiji zasedenost zaporniških namestitev dosega 149%, v Belgiji 119,6%, v Sloveniji pa 117,6% (International Centre for Prison Studies). Predstavljeni problem prezasedenosti zaporov pa s seboj prinaša dodatne probleme, kot pravi Valentinčič:

- manj zasebnosti,
- težje vzdrževanje higiene,
- oteženo izvajanje raznih dejavnosti in programov,
- zaostritev režima zaradi povečanega nadzora,
- večja možnost konfliktov in nasilja,
- pomanjkanje opreme in finančnih sredstev,
- preobremenjenost delavcev (Valentinčič v Jakovac 2009, 40).

Vse več je držav, ki se torej zaradi povečanega števila zapornikov in ekonomske računice poslužujejo privatnih zaporov², v katerih pa se dogaja vse preveč kršitev zapornikovih pravic, njihovega zlorabljanja in neprimernega ravnanja (Sieberg 2005, 36-37). Prav zaradi ekonomskih koristi, ki jih imajo podjetja, ki vodijo privatne zapore, prihaja v ZDA vse več pritiska na politike po strožji kaznovalni zakonodaji in močnem lobiranju za večje število poslanih zapornikov v privatne zapore (Reilly 2011). Privatni zapori so se npr. v ZDA razvili že do te mere, da o njih lahko govorimo kot zaporniški industriji, kjer so delavci zaposleni za poln čas, prejemajo minimalno plačilo za svoje delo, nimajo dopustov, pravice do stavke, družinskih odsotnosti,... skratka predstavljajo idealno poceni delovno silo (Pelaez 2008).

2.3 Slovenski zapori

Slovenija ima kot majhna država tudi temu primerno majhno število zapornikov - 1311 zapornikov zabeleženih 26. maja 2011 (International Centre for Prison Studies). Zaporniki so

---

² Privatni zapor ali center za pridržanje je prostor, kjer so posamezniki fizično zadržani s strani podjetja, ki ima z državo sklenjeno pogodbo oz. dodeljeno koncesijsko pravico. Takšna podjetja ponavadi prejemajo od države zneske denarja, ki so vnaprej določeni glede na število zapornikov (Wikipedia).

nameščeni v 14 objektih, katerih kapaciteta je od 233 do 17 oseb. Ti objekti so različnega tipa: od zaporov zaprtega tipa, odprtih oddelkov, mladoletniškega zapora, prevzgojnega doma in uklonilnega zapora (Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij RS 2010).

Slovenske zapore pesti prav ista problematika kot tiste po svetu: prezasedenost zaporov in kadrovske težave (SLO/STA 2011). Prostorsko stisko tako na Upravi RS rešujejo z gradnjo dveh novih objektov oz. obnovitvijo in razširitvijo starih, s čimer bi se povečala kapaciteta zaporov za cca 500 oseb. Seveda obstajajo ostre kritike predvsem s strani penologov, ki pravijo da gradnja velikih zaporov s seboj prinese samo še večje probleme, zmanjšanje rehabilitacijskih tretmanov, razraščanje zaporniškega podzemlja, slabše osebne stike in tudi manjšo varnost - tako zaposlenih, kot tudi zapornikov. Kot možne rešitve prezasedenosti slovenskih zaporov Valentinčič vidi v alternativnih rešitvah, hišnem priporu, elektronskih zapetnicah, tudi v privatnih zaporih (Cvetek 2010).

Z roko v roki poleg prezasedenosti prihaja tudi do kadrovske stiske v slovenskih zaporih. Pazniki tako opozarjajo na alarmantno stanje v slovenskih zaporih; razmere v katerih delajo so neustrezne, prihaja do preobremenjenosti, hkrati pa morajo opraviti veliko število nadur, ravno zaradi porasta zapornikov. Situacija je že prišla v fazo, ko so pazniki grozili s t.i. belo stavko, s katero bi zavirali upravne zadeve, omejili število obiskov, prejemanje paketov in podobne ukrepe. Varnost v slovenskih zaporih je tako na minimumu, saj je zaposlenih premalo paznikov glede na število zapornikov. Glede na varčevalne ukrepe in linearno zmanjševanje zaposlenih v javni upravi, se torej paznikom v slovenskih zaporih ne obetajo dobri časi (Medved 2010).

3 SPLETNA SOCIALNA OMREŽJA

3.1 Razvoj interneta, spleta in spletnih socialnih omrežij

Za razvoj interneta in spleta ni bil potreben zgolj razvoj računalnikov, marveč tudi razvoj računalniških omrežij, računalniška programska oprema, hkrati pa tudi razvoj miselnosti o vzajemnem odnosu med človekom in strojem. Ideja je namreč bila, da nam računalnik ne bi predstavljal zgolj računskega orodja, marveč tudi komunikacijsko orodje, s pomočjo katerega bi človek lahko sporočal in ustvarjal informacije. Tako je velik zalogaj za računalniške strokovnjake tisti čas pomenil »paketni prenos podatkov«, s čimer so se podatki pošiljali v paketih in so se na cilju združili v enotno izvorno sporočilo. Velik premik pa se je zgodil šele v sedemdesetih z razvojem TCP/IP komunikacijskega protokola, s čimer se je povezovalo

operacijske sisteme in gradilo mrežo. Prvo računalniško omrežje, znano kot ARPANET, je tako povežalo štiri ameriške univerze, s pomočjo ameriškega obrambnega ministrstva. Kasneje se je ARPANET razdelil na vojaški in civilni del, civilni del pa se je povežal z omrežjem neprofitne organizacije CSNET, ter tako počasi povežoval omrežja do devetdesetih let, ko je postal hrbtnica internetnih omrežij. Še en velik premik k stanju interneta danes, pa je naredil Tim Berners-Lee, ki je obdelal že starejšo idejo hiperteksta ter tako na noge postavil svetovni splet (world wide web), ki nam služi kot platforma vseh teh spletnih socialnih omrežij, o katerih bo tekla beseda (Oblak-Črnič 2008, 152-155).

Z vzpostavitvijo svetovnega spleta in velikim razmahom interneta so informacije postale široko dostopne, hkrati pa smo tudi sami uporabniki, soustvarjalci teh informacij. Tako se je deloma tudi uresničila ideja Teda Nelsona iz leta 1965, ki je s svojim futurističnim projektom Xanadu želel vzpostaviti družbo, kjer bi bile vse informacije splošno dostopne in vsi posamezniki enakovredni (Oblak-Črnič, 155).

Za neke vrste predhodnike spletnih socialnih omrežij lahko štejemo v sedemdesetih letih nastale »oglasne deske«, ki so gostovale na osebem računalniku, uporabnik pa je na njej puščal sporočila. Vendar takšna oglasna deska ni omogočala izmenjavo datotek, povezav in klepeta, kot je to omogočal IRC (Internet Relay Chat), ki je s svojimi modulacijami za različne operacijske sisteme omogočil nadaljnje razvijanje spletnih socialnih omrežij (Trtnik 2009, 11). Tako za prvo spletno socialno omrežje štejemo stran SixDegrees (nastala 1997), ki je v primerjavi s takratnimi oblikami združevanja na spletu (Classmates.com, AIM, ICQ) združila možnosti ustvarjanja profilov in liste prijateljev. Leta 2000 se je sicer stran SixDegrees.com zaprla, vendar se je v tem času že pojavilo več različnih strani (AsianAvenue, BlackPlanet, MiGente), ki so uporabljale ista orodja za povezovanje oseb prek spleta. V letu 2001 se je tako na podlagi želje po povezovanju vzpostavila mreža Ryze.com, katere namen je bil predvsem povezovanje poslovnih partnerjev, oz. vzpostavitev spletnega socialnega omrežja namenjenega poslovnim vodam (Boyd in Ellison 2008, 213-215). Takšno omrežje je tudi LinkedIn, ki združuje cca 9 mil poslovnežev po celem svetu, ki v kar 130 panogah ponujajo svoje rezimeje, kontakte, usluge in ideje (Huber 2007).

Sledil je ogromen izbruh spletnih socialnih omrežij, katera so doživela boljši ali slabši razmah. Ta omrežja so kmalu postala selektivna oz. so bila namenjena določeni skupini ljudi, ki jih je bodisi združevala določena aktivnost, bodisi religija, spolna usmerjenost ali rasa. To so npr.: MyChurch, SmallWorld, Couchsurfing, ki predstavljajo manjša in ozko zaprta spletna

socialna omrežja, ter MySpace, Facebook, Twitter, ki so dostopna vsem in so postala sodobna zgodba o uspehu (Boyd in Ellison 2008, 216-217).

Spletna socialna omrežja so s svojim revolucionarnim in hitrim vzponom preplavila svet in tako šokirala znanost in družbo z njihovim neverjetnim vplivom v socialnem življenju posameznika in družbe. Osrednja nit spletnih socialnih omrežij je odnos med vsaj dvema socialnima entitetama, ki ju združuje: sorodstvena vez, socialna vloga, dejavnost, čustva, materialna izmenjava ali vsakdanje dejavnosti (Churchill in Halverson 2005, 15). V iskanju enotne definicije spletnih socialnih omrežij se kot ponavadi pri družboslovnih znanostih ne najde enotne in splošno sprejete definicije. Boydova in Ellisonova npr. definirata spletna socialna omrežja kot internetne storitve, katere omogočajo uporabniku:

- ustvarjanje javnega oz. poljavnega profila znotraj sistema
- ustvarjanje liste stikov/prijateljev, s katerimi se čutijo povezane in
- pregledovanje svojega profila in profila drugih uporabnikov sistema (Boyd in Ellison 2008, 211).

Spletna socialna omrežja so v razevetju, mnoga so prejela ogromne naložbe, pojavljajo pa se tudi številna navdušena poročila, ki jih poimenujejo naslednji ogromni val v tehnologiji, poslu in družbenem življenju. Pa je temu res tako? Med nekdanj navdušenimi uporabniki se že pojavlja odnos naveličanosti, saj so po množičnem zbiranju prijateljev ugotovili, da jim takšna omrežja ne ponujajo nič več, nič novega ter so jih tako nehali uporabljati. Inovatorji pa so kakopak t.i. modnih muh že vajeni, in ves čas razvijajo dodatne aplikacije in storitve, ki bi jih lahko ponujala spletna socialna omrežja. Torej kako in kam se bodo razvila spletna socialna omrežja? Bodo odigrala pomembno vlogo v prihodnosti, ali bodo končala na smetišču spletne zgodovine (Donath in Boyd 2004, 81)?

3.2 O konstruktivizmu in virtualnem življenju

Začetke konstruktivizma lahko iščemo v osemdesetih letih 20. stoletja, s prispevki J. Ruggija, R. Ashleya, F. Kratochwila, predvsem pa s prispevki A. Wendta. Za konstruktivizem lahko rečemo, da se je razvil kot kritika realizma, ki malo oz. nič ne osvetljuje sprememb v strukturi akterjev, identitet, vrednot in norm, in kot učinkovit pristop k analiziranju mednarodne skupnosti. Konstruktivizem je namreč s svojo idejo »sredine« med neorealizmom in neoliberalizmom na eni strani ter sociološko in kritično teorijo na drugi strani, hitro postal zgodba o uspehu, in ena izmed vplivnih družbenih teorij. Seveda pa znotraj vsake takšne paradigme/teorije prihaja do razhajanj, različnih usmeritev in pristopov. Tako lahko govorimo

o modernistični in postmodernistični obliki, problemski in kritični obliki, o mehkem ali trdem konstruktivizmu, kulturalizmu, državocentričnem konstruktivizmu in konstruktivizmu usmerjenim na mednarodno skupnost. Vsi ti pristopi h konstruktivizmu pa se vendar združujejo v določenem segmentu, ki predstavlja bistvo same teorije konstruktivizma in njen nabor temeljnih postavk (Svete 2006; Barnett v Baylis in Smith 2008).

Konstruktivizem razlaga svet kot družbeni konstrukt ljudi in družbe, pri tem pa poudarja idejno in družbeno stran mednarodne skupnosti. Osnova za konstruktivistično analizo so tako ideje in norme akterjev, ki pa po mnenju konstruktivistov nimajo zgolj reprezentativne vloge, marveč soustvarjajo identiteto akterja. Pravila, simboli, koncepti, znanje, tako oblikujejo razlago sveta posameznika – družbeno konstrukcijo realnosti. Konstruktivizem tako na pomembno mesto postavi kulturo in pravi, da posameznike ustvarja njihovo kulturno okolje, ne narava. Tako človek postane konstruktor stvarnosti in produkt konstrukcij, ki nastanejo v interakciji med drugimi posamezniki, je akter in rezultat socialne konstrukcije sveta in identitete (Musek 2003, 83).

Pri teh družbenih konstruktih akterjev, katere argumentira konstruktivizem, pa je vse pomembnejša prav IKT, ki prevzema vlogo sredstva sporočanja, spreminjanja in dojetanja teh družbenih konstruktov- torej IKT prevzame vlogo medija (Svete 2006, 62). V ponižujočem in brezosebem okolju, kakršen je zapor, pa prav mediji predstavljajo ključen vir krepitve osebnosti zapornikov. S svojim širokim naborom vsebin namreč ponujajo podlago za ustvarjanje novih in ohranjanje starih, že obstoječih identitet, raziskovanje samega sebe, samozavesti in samospoštovanja. Raziskava Jewksove o vlogi medijev in razvijanju identitet znotraj zapora je pokazala, da mediji ponujajo možnost kontinuitete zapornikovega življenja pred obsodbo in ponujajo občutek nadzora okolja. Hkrati so mediji nepogrešljivo sredstvo preživljanja časa, ki ga ima zapornik kar naenkrat na pretek, saj ga ne dolžijo obveznosti kot so delo, družina, prijatelji, idr.. Nezavedno tako mediji v zaporu povzročijo občutek skupne identitete, skupnega občudovanja in istovetenja s svojimi heroji in vzorniki. Mediji imajo tudi potencial, da višajo socialno učenje in razvijajo različne vidike socializacije. Vendar kot lahko mediji v zaporu združujejo, lahko tudi ločujejo, saj se določeni posamezniki (šibkejše, ranljivejše osebnosti) ne vklaplajo v zaporniško populacijo, s čimer jim mediji ponujajo primeren izhod za doživljanje svojih fantazij, podoživljanje spominov in preseganje časa ter prostora (Jewkes 2002, 205-213).

Zapornikom internet in spletna socialna omrežja ponujajo idealno možnost za pobeg in potepanje po kibernetnem prostoru³, ter ponujajo možnost komuniciranja z zunanjim svetom. Z uporabo interneta zapornik torej ostane del družbe, medtem ko prav tej isti družbi plačuje svoj dolg zaradi kršenja zakona. Omogočena jim je virtualna svoboda, s čimer prečkajo meje svoje celice in se poslužujejo svoboščin, ki jih je deležen zunanji svet (Esposito 2000, 41-42). Virtualna svoboda, ki jo ponuja internet in spletna socialna omrežja, namreč omogoča zaporniku, da sam ustvari svojo identiteto, odstrani neželene lastnosti in doda nove- lepše. V kibernetnem prostoru se namreč zaradi odsotnosti neverbalnih znakov sam odloča o posredovanju informacij (resničnih ali neresničnih), ter s tem postavi svojo »novo« samopodobo (Brodnik 2007, 20). Uporabnik/zapornik pa gre lahko še dlje, in si konstruira več različnih identitet, s čimer lahko prečka fantazmo, ustvarja in predeluje različne verzije scenarijev (Žižek v Brodnik 2007, 21). Internetni prostor in spletna socialna omrežja torej zaporniku ponujajo interakcijo z zunanjim svetom in konstrukcijo lastne stvarnosti/sveta.

4 IKT V ZAPORIH

4.1 Uporaba IKT v zaporih

»Tako ob prihodu v zapor imajo obsojenci zdravstveni pregled, na davkoplačevalske stroške jim popravijo zobe, zagotovijo televizijo v sobi, tri različne menije obroka po lastni izbiri, ob tem pa lahko v zaporu še študirajo, doktorirajo, izdajajo knjige in jih predstavljajo po Sloveniji...« (STA 2009).

Glede na razširjeno globalno krizo in vse nižjim standardom življenja ljudi, ni čudno, da se takšne izjave o zaporniškem sistemu vse bolj izpostavljajo v smislu, »kriminalec živi boljše od mene in to na moje stroške«. V medijih se poleg izpostavljanja stroškov obrokov, osebja in privilegijev zapornikov, izpostavlja še dilema o uporabi interneta, elektronske pošte in druge tehnologije (Jewkes in Johnstone 2009, 172). To zaporniku omogoča virtualno svobodo znotraj zaporniške celice (Akintonwa 2010). Pa je temu res tako?

---

³ Poimenovanje novonastalih pojmov in pojavov, ki so nastali z revolucijo tehnologije, je nehvaležno opravilo, saj še ni obče sprejete terminologije, in se torej avtorji poslužujejo lastnih skovank (virtualni prostor, virtualna resničnost, hiper prostor,..) (Trček v Lenarčič 2003, 457). Večino teh skovank pa lahko označimo s terminom kibernetni prostor, za katerega poenostavljeno lahko rečemo da je to »prostor, ki nima specifične lokacije in v katerem delujemo vsakokrat, ko brskamo po svetovnem spletu, beremo in pošiljamo elektronsko pošto, igramo igre na računalniku, GSM telefonu in podobno« (Lenarčič 2007, 417).

- **Izobraževanje**

Pomembna vloga zapora je rehabilitacija prestopnika, saj se z vrnitvijo v t.i. normalno življenje kaj hitro prestopnik vrne na stara pota in kaj hitro postane povratnik. Izobraževanje tekom prestajanja kazni tako pomaga razvijati osebnost in karakter posameznikov, pomaga premagovati socialne razlike, hkrati pa se pridobivajo veščine in znanje za pridobitev poklica. E-učenje⁴ tako predstavlja veliko priložnost za zapornike, kot tudi za osebje v zaporu. Enajst nemških zveznih držav se je v želji po vzpostavitvi enotnega sistema e-učenja združilo v partnerstvo Nordverbund, s čimer zapornikom ponujajo dostop do centralnega serverja, kjer se nahajajo učni tečajji. Dostop do interneta pa je omejen, tako na lokalnih kot na glavnem serverju s požarnimi zidovi. Tako lahko zaporniki za potrebe svojega učenja dostopajo samo do prej odobrenih internetnih strani. Sistem omogoča tudi komuniciranje preko forumov in klepetalnic s sošudenti in svojimi mentorji, toda samo znotraj sistema e-lis. Podoben sistem glavnega serverja je tudi na Švedskem, kjer je v mrežo povezanih vseh 55 zaporov, hkrati pa so zaposlili učitelje, ki opravljajo dvojno vlogo, tudi kot pazniki zapora. Dostop do spleta je sicer v celoti onemogočen, študentje/zaporniki pa imajo ves čas možnost komunicirati s svojim mentorjem preko intraneta. Na Švedskem se v tem sistemu e-učenja izobražuje cca 1500 zapornikov vsak dan (Lockitt 2011, 11-14; 25-30).

Seveda pa se spreminja tudi e-učenje in vse večji je pritisk tako učiteljev kot tudi zapornikov po prostem dostopu do internetnih povezav in spleta. Spletno učenje (online learning) bi namreč izboljšalo pretok informacij, omogočilo zapornikom prosto zbiranje informacij, hkrati pa bi tudi omogočilo velikemu številu tujih zapornikov učenje v njihovem maternem jeziku. Organizacija LearnDirect je že namestila svoje računalnike in serverje v angleške zapore ter tako omogoča izobraževanje zapornikov v kar 630 različnih tečajjih, podjetje CISCO je v Angliji vzpostavilo centre za učenje zapornikov osnovne informacijske pismenosti, več sto zapornikov pa se izobražuje o računalništvu, ter nameščanju in kreiranju spletnih strani. Čeprav se kažejo spremembe v napredku spletnega učenja, je zaradi počasnega sprejemanja tehnologije v zaporih in hitrega napredovanja IKT zunaj njih, že prišlo do negativnih posledic v izobraževanju zapornikov. Predvsem gre na tem mestu omeniti univerzitetno izobrazbo, saj je pri tej več potreb po samostojnem raziskovanju. Tako se tudi sami zaporniki rajši odločajo za poklicno izobraževanje, kot pa da bi morali preko vseh administrativnih ovir do zelene diplome (Jewkes in Johnstone 2009, 172-173).

---

⁴ Uporaba računalnika in digitalnih medijev za učenje (Ibid.).

- **Komuniciranje**

Revolucionaren razvoj tehnologije v zadnjih dveh desetletjih je razširil svet svobodnih državljanov skoraj na vse štiri smeri sveta, hkrati pa ustvaril novo obliko izključitve med zaporniki in svetom, ki jo Johnson poimenuje »značilna oblika modernega kaznovanja« (Johnson v Jewkes in Johnstone 2009, 174). Komuniciranje zapornikov z zunanjim svetom je bilo vedno tudi zaradi varnostnih razlogov omejeno. Tako npr. v angleškem zaporu HMP Wandsworth pod dovoljeno komuniciranje štejejo: telefonske pogovore, pisma in obiske. Vsak izmed teh odobrenih načinov komunikacije ima seveda svoje omejitve. Pisma so povečini pregledana, njihovo število je omejeno kot tudi vsebina, obiski so omejeni, telefoniranje pa drago⁵ (Insideinformation 2011). Zatorej tudi ni čudno, da vse več in več zaporov dovoljuje komuniciranje zapornikov preko interneta. Eden izmed prvih poskusov vpeljave komuniciranja zapornikov preko elektronske pošte je bil v Angliji leta 2006. V polletni poskusni dobi uporabe elektronske pošte zapornikov so sodelovali trije zapori v Angliji (HMP Aylesbury, Downview in High Down), prejeta elektronska pisma pa so natisnili, pregledali, odgovore zapornikov pa skenirali in poslali prejemnikom. Seveda je takšen sistem pomenil veliko potratu časa osebja, zaradi česar so projekt ukinili (Jewkes in Johnstone 2009, 173). Ideja o internetnem komuniciranju zapornikov pa je preživela. S pomočjo programske opreme in računalniških filtrov zaporniki že komunicirajo z družino in prijatelji preko elektronske pošte. Še več, v Kansasu zapori z letom 2009 omogočajo uporabo elektronske pošte, elektronskega bančništva in tudi t.i. videokonferenc, kjer se zaporniki preko spletne kamere v živo pogovarjajo z družino ali prijatelji (Kelly 2009).

Komuniciranje v zaporu pomagajo podpirati svetovno znane spletne strani/organizacije, kot so: Prisonpenpals, ki je organizacija ki omogoča dopisovanje zapornika s posameznikom zunaj⁶, Lovepenn, Streetgangs, Native Prisoners, ki vse delujejo na podoben način, hkrati pa povezujejo osebe z istim ozadjem (Benton 1999). Zaporniki komunicirajo s pomočjo interneta predvsem zaradi vzpostavljanja stikov oz. oglaševanja svojih storitev, izdelkov. Zatorej ni čudno, da na spletu lahko zasledimo zapornikove ponudbe poroke, spolnosti, kočljivih poslovnih dogovorov, itd.. Čeprav ne smemo takšnih ponudb metati v isti koš, osebje v zaporih ves čas poudarja, da so zaporniki umetniki goljufov, ki svoje žrtve vabijo v romantične afere in pošiljanje denarja. Zaporniki pa splet izkoriščajo tudi kot javni forum, kamor lahko

---

⁵ 15min telefonski klic iz angleškega zapora stane £1.65, medtem ko isti klic svobodne državljanke stane samo £0.30 (Allison 2006).

⁶ Ročno napisano pismo zapornika se skenira in pošlje po elektronski pošti (Ibid.).

zapišejo svoje misli, občutja in opisujejo življenje v zaporu. Leta 1997 je Charles Manson (obsojen serijski morilec) na svojem devetem zaslišanju za pogojni odpust zaprosil, da ga ne izpustijo, imel naj bi namreč preveč dela s svojo internetno stranjo. Takrat se je namreč večina dostopanja do spleta dogajala s pomočjo tretjih oseb, npr.: Manson je napisal pismo, ga poslal po redni pošti, nekdo zunaj pa mu je pismo pretipkal in ga objavil. Morebitne odzive javnosti mu je ta ista oseba natisnila in poslala po redni pošti v zapor. Zaporniki sicer niso imeli pravice dostopanja do spleta imeli pa so pravico komuniciranja preko navadne pošte. Manson seveda ni bil prvi, ki se je posluževal takšne taktike komuniciranja. To opravlja tudi obsojeni novinar Mumia Abu-Jamal, ki redno objavlja svoje prispevke na spletu ali pa blog Deana Carterja imenovan »*Dead Man Talking*«, kjer objavlja prispevke iz življenja obsojenca čakajočega na smrtno kazen (Esposito 2000, 46-50).

Povečini je uporaba tehnologije in komuniciranje predmet ugodnosti in kaznovanja hkrati pa neka vrsta tihega izsiljevanja zapornikov. Takšna mentaliteta »palice s korenčkom«, kot jo poimenuje Jewksova je povzročila, da se je spremenil prvotni namen tehnologije; namesto da se s pomočjo nje rehabilitira zapornika, se z njo kaznuje in nadzoruje (Jewkes in Johnstone 2009, 141). Zatorej ni čudno, da se je po uspešni vpeljavi IKT v zapore, pojavilo vse več zlorab le-te s strani zapornikov.

- **Zlorabe**

»Skoraj vsak zapornik ima telefon, skoraj vsak tak telefon je pametni telefon, vsak ki ima pametni telefon ima svoj profil na Facebooku« (Mike v Severson in Brown 2011). Večina zlorab tehnologije v zaporu se uporablja predvsem z uporabo mobilnih telefonov oz. t.i. pametnih telefonov⁷, ki omogočajo brezžično internetno povezavo, kjerkoli se uporabnik nahaja, tudi v zaporu. V večini zaporov po svetu je uporaba mobilnih telefonov znotraj zaporov prepovedana, oz. je dejanska kršitev formalnega prava, s čimer si zapornik še dodatno podaljša svojo kazen. Tako so npr. v Kaliforniji v letu 2010 zasegli cca 9000 mobilnih telefonov, v zaporu v Južni Karolini pa 2000. Vendar so še vedno načini kako pretihotapiti mobilni telefon v zapor. Pretihotapijo ga lahko zaporniki z lažjimi kršitvami, obiskovalci ali pa pazniki, ki iščejo dodaten vir zaslužka. V zaporih, kjer se za vstop v zapor uporablja rentgenski posnetek in naprave za detekcijo kovin, se mobilne telefone meče čez ograjo, zamaskirane v žoge oz. paketke, ki izgledajo kot košček trave, tako da jih pazniki ne

---

⁷ Pametni telefon ponuja naprednejše računalniške sposobnosti in povezljivosti kot sodobni osnovno-funkcijski telefoni. Dopuščajo uporabniku, da sam naloži in zaganja zahtevnejše aplikacije, ter s tem predstavljajo osebne žepne računalnike z dodanimi funkcijami mobilnega telefona (Wikipedija).

opazijo. Stroške, ki nastanejo z uporabo mobilnih telefonov, ponavadi zapornikom plačujejo sorodniki oz. prijatelji, ki jim telefoni omogočajo neposredni stik z zapornikom. Seveda se poleg komuniciranja z družino, prijatelji in odvetniki pametni telefoni uporabljajo tudi za organiziranje kriminalne aktivnosti iz zapora. Tako so v letu 2009 prijeli člane tolpe v zaporu v Marylandu, ki so s svojimi telefoni sporočali drugim članom na prostosti, o tarčah rop (Severson in Brown 2011). Decembra 2010 je ameriško javnost razburil profil na omrežju Facebook, kjer je Justin Walker, obsojen na 30-letno zaporno kazen zaradi umora lokalnega šerifa, objavljal prispevke iz zaporniškega življenja, ki je bilo vse prej kot zaporniško - uživanje drog, alkohola, razkazovanje ročno narejenih nožev... (McEntegart 2010). Zaporniki pa uporabljajo spletna socialna omrežja tudi za kampanje o svoji nedolžnosti, za upor oz. stavko zapornikov zaradi nizkih plačil zaporniškega dela in neokusne hrane (Severson in Brown 2011). Pomoč mobilnih telefonov pa je bila koristna tudi pri organizaciji kar nekaj pobegov iz zapora (Jerome 2010).

Množična uporaba mobilnih telefonov znotraj zapora in neomejen dostop do interneta pa je sprožila iskanje rešitve tega problema. Tako so v Missisippiju v okolici zapora že namestili posebno mrežo z omejenim dosegom, ki ob klicanju ali dostopanju do interneta zazna nedovoljen mobilni telefon in ga izključi iz omrežja. Takšna mreža je v samo enem mesecu delovanja prestregla 216,320 klicev, hkrati pa zaporniškemu osebju omogoča dokaj natančen vpogled iz kje je klic prišel, s čimer se mobilni telefon lahko zaseže in storilca kaznuje (Jerome 2010).

Zlorabe tehnologije znotraj zaporov pa so temu primerno večje, če do računalnikov in spleta dostopajo tisti, katerih osnovni zločin je zloraba tehnologije že zunaj zaporov. Tako je Benton že 1997 opisal neuspeli poizkus vpeljave tehnologije v zaporu v Minnesoti. Začeli so namreč z novim programom izobraževanja zapornikov o spletnem oglaševanju in dostopanju do podatkovnih baz. Računalniško podjetje, ki je opravilo revizijo po končanem programu, pa je na trdem disku računalnika našlo okoli 8000 slik in datotek vse povezane z otroško pornografijo. Datoteke so bile zavarovane s posebnim dostopom in skritim geslom, v primeru spodletelega dostopanja pa so se samouničile (Benton 1997). Vzorednico lahko rišemo s primerom G. Chamberlaina, ki je zaradi svojega vzornega vedenja, izobraževanja in opravljanja del pri podjetju Insight Inc. pridobil prost in nenadzorovan dostop do spleta. S tem privilegijem je dostopal do otroške pornografije in jo pomagal razpečevati s čimer si je prislužil dodatnih 87 mesecev zaporne kazni (Esposito 2000, 52-54). Opisana primera zlorabe

tehnologije sta botrovala, da se je ponovna začela porajati dilema o (ne)varnosti, ki jo prinaša tehnologija v zaporu.

4.2 Uporaba IKT v slovenskih zaporih

Delovanje, pravila in vzdušje znotraj slovenskih zaporov je močno podvrženo institutu ugodnosti, ki je kot piše Meško, »v slovenski penološki praksi že stara in preizkušena metoda, s katero se spodbuja zapornike k aktivnemu sodelovanju med prestajanjem kazni zapora«. Takšne ugodnosti so razdeljene na zavodske in zunajzavodske ugodnosti npr.: prost izhod iz zavoda, nenadzorovan obisk zunaj zavoda, izraba letnega počitka, itd.. Kot eno izmed zavodskih ugodnosti je moč zaslediti uporabo računalnika, s čimer se zapornikom ponuja drugačna oblika preživljanja prostega časa (Meško in drugi 2006, 271, 282). Uporabo IKT v slovenskih zaporih je zaslediti predvsem v izobraževanju:

- v Dobu, Novi Gorici in še kje uporabljajo računalnike za opravljanje tečajev računalniškega opismenjevanja ter računalniške tečaje,
- koprski zapor je v letu 2010 izvedel 24-urni program »Internet- okno v svet (Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij RS 2010).

Podatki o uporabi IKT in pa spletnih socialnih omrežij v slovenskih zaporih sicer niso dostopni oz. ta tematika še ni raziskana, zaradi česar sem se obrnila na predstavnika Uprave RS Božidarja Peteha⁸, ter s tem pridobila nekaj vpogleda v raziskovano problematiko, ter stanje v slovenskih zaporih. Z g. Petehom sva kontaktirala preko elektronske pošte 31. avgusta 2011.

Peteh tako pravi, da slovenski zaporniki nimajo pravice do uporabe interneta, kaj šele spletnih socialnih omrežij, izjemoma se dovoli zaporniku dostop do računalnika samo za namene izobraževanja, pa še to z odobritvijo direktorja zapora. Te omejitve pa so načeloma bolj ohlapne v zaporih oz. oddelkih odprtega tipa, kjer imajo zaporniki določene zunajzavodske ugodnosti. Se pa v slovenskih zaporih zavedajo pomena spletnih vsebin in spletnih komunikacij, zaradi česar pravkar poteka študija o možnostih selektivnega dostopa do določenih spletnih strani, potrebno pa je preveriti tudi tehnične možnosti v posameznih zaporih. Obravnavane problematike se torej v Upravi RS zavedajo in ji tudi posvečajo določeno pozornost. Zaenkrat se v posameznih zaporih vsakodnevno spopadajo predvsem z

---

⁸ Božidar Peteh, dipl. politolog, deluje v Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij RS od leta 1989, trenutno pa opravlja delo podsekretarja. Ves čas se ukvarja s problematiko varovanja v zaporih in podrobno pozna tako naše, kot tudi zapore po tujini.

zapornikovo nedovoljeno uporabo mobilnega telefona, s katerim lahko preko (umts ali wlan) brezžičnih povezav dostopa do spleta. Omejevanje oz. preprečevanje teh zlorab se vrši predvsem s strožjim nadzorom in uporabo naprav za odkrivanje brezžičnih povezav. Peteh sicer pravi, da računalnik zamenjuje papir in svinčnik, zaradi česar se mora tudi uporaba računalnika kot orodja za novodobno socialno komunikacijo vključiti v rehabilitacijo zapornika, če želimo, da je le-ta uspešna. Temu v prid govori tudi nazoren podatek o načrtovanih celicah v novogradnji na Dobu, katere naj bi vključevale UTP priključek, predstavljen pa je bil tudi projekt celice 20. Stoletja - govora je o multifunkcionalnem monitorju, preko katerega bo zapornik lahko dostopal do vnaprej dovoljenih spletnih vsebin.

Zanimalo pa me je tudi osebno mnenje g. Peteha o uporabi IKT in interneta v zaporih. Sam pravi, da je potrebno zagotoviti karseda mogoče, da se zapornik lahko izkoplje iz kriminalne dejavnosti, torej se ne sme zanemarjati vpliv sodobnih socialnih komunikacij. Ne sme pa se na drugi strani spregledati individualne prevecije in zaščite družbe pred zapornikom, ki je aktiven na takšnih omrežjih, saj bi hitro lahko nadaljeval svojo kriminalno dejavnost. Peteh tako predlaga veliko previdnost pri uvajanju teh možnosti v zapore (Peteh 2011).

4.3 Politika o uporabi IKT v zaporih

Uporaba IKT in dostop do interneta s strani zapornikov je sicer večinoma predmet režima znotraj zapora, ti pa se razlikujejo glede na tipe zapora⁹ in vrsto zapornikov, ter stopnjo ogrožanja varnosti. Vseeno veljajo določena splošna mednarodno sprejeta določila, saj kot pravi Novakova iz Uprave RS, z odvzemom prostosti ljudje ne izgubijo osnovnih človekovih pravic in ne njihovega človeškega dostojanstva (Novak 2009, 72). Kot eno izmed takšnih pravic navaja Holtzeva svobodo govora, ki v ameriškem pravu predstavlja neodtujljivo temeljno pravico. Vendar zapornikova pravica do govora na spletu kaj hitro lahko trči ob pravice drugih t.i. normalnih državljanov. Zatorej ni čudno, da je okrajno sodišče v ZDA že leta 1997 onemogočilo dostop do kibernetkega prostora Lamprechtu (obtožen pranja denarja), katerega je revija Swing nato proglasila za prvo osebo, ki je uradno izgnana iz kibernetkega prostora. Čeprav imajo zaporniki tekom prestajanja kazni določene pravice in svoboščine, pa je potrebno poiskati ravnotežje med pravicami zapornikov ter zahtevami in

---

⁹ Večina razvitih držav ima svoje zapore rangirane od najbolj varnih (v njih so nastanjeni nasilni zaporniki, z begosumnostjo), do najmanj varnih, rehabilitacijskih zavodov ter prevzgojnih domov. Tako npr.: v Angliji poznajo zapore tipa A, B, C in D, pri čemer so v zaporih tipa A nastanjeni zaporniki, ki bi lahko pobegnili in močno ogrožajo varnost, do tipa D, kjer so nastanjeni zaporniki ki imajo izhode iz zapora in dovoljenje za delo (Wikipedia).

cilji kaznovanja (Holtz 2002, 856-858). Za uspešno izvrševanje kazenskih sankcij, so tako npr. pomembni mednarodni instrumenti, ki jih je sprejela Organizacija združenih narodov, Evropska konvencija o človekovih pravicah in Konvencija proti mučenju. Na regionalni ravni so za evropski prostor pomembne tudi resolucije in priporočila Sveta Evrope (Novak 2009, 72-73). Vsi ti dokumenti opredeljujejo pravice posameznikov kot tudi zapornikov, ki pa so temeljne in neodtujljive.

Dostopanje do spleta s strani zapornikov je lahko posredno ali neposredno, vendar že samo po sebi v javnosti sproža različne odzive in mnenja. Najbolj glasne kritike zapornikovega dostopanja do spleta seveda prihajajo s strani žrtev oz. svojcev ali prijateljev teh žrtev. Takšna nasprotovanja zajemajo vse od gnusa, neodobravanja, prijave zapornika kot tudi močnega lobiranja po spreminjanju zakonov, ki zadevajo to problematiko. Tako je družina Keson v ZDA, katerih hčerka je bila žrtev umora, začela s kampanjo o spremembi zakonodaje, ki bi zapornikom obsojenim na smrtno kazen dovoljevala komunikacijo samo z družino in odvetnikom. Politična in zakonodajna telesa v ZDA seveda nismo mogla prezreti takšnih zahtev in neodobravanja javnosti, zaradi česar se je začela spreminjati zakonodaja.

V ZDA tako lahko začetke zakonodaje, ki se tiče spleta in internetnega dostopa, iščemo v prvih zakonih o varstvu otrok pred spolnimi zlorabami na spletu ter določilu STOPP (Stop Trafficking Of Pornography in Prison Act). To določilo prepoveduje kakršnokoli dostopanje ali komuniciranje zapornikov s pomočjo elektronskih naprav, brez nadzora uradne osebe. Zaradi tega določila so v nekaterih zveznih državah ZDA prepovedali kakršenkoli dostop zapornikov do interneta- nadzorovan ali nenadzorovan. V nekaterih državah pa so šli še dlje- zavedali so se namreč, da lahko zaporniki dostopajo do interneta s pomočjo tretjih oseb, zaradi česar so prepovedali zapornikove stike z oblikovalci internetnih strani preko navadne pošte. Ena izmed takšnih držav je Arizona in Ohio, kjer takšne prepovedi povzročajo preglavice osebju zaporov kot tudi zapornikom. Takšen zakon, ki preprečuje kakršnokoli komunikacijo preko interneta (posredno ali neposredno), je namreč tako neustaven kot tudi težko izvedljiv. Seveda so bile takšne prepovedi in omejevanja na preizkušnji v določenih primerih, ki jih je obravnavalo Vrhovno sodišče ZDA (Procunier vs. Martinez, Bell vs. Wolfish, Turner vs. Safely). Razsodba v teh sodbah je bila nekje polovično dosojena v korist zapornikov in njihovih pravic, kot tudi zaporom. Najpogostejši argument presoje sodnikov je bila varnost znotraj zapora in varnost družbe, kot tudi prevlada penoloških ciljev nad pravico komuniciranja in svobodo govora zapornikov (Holtz 2002; Esposito 2000). Ti argumenti so uporabljeni tudi pri prepovedi novejših tehnoloških orodij, kot so npr. spletna socialna

omrežja in uporaba mobilnih telefonov s katerimi zapornik sam dostopa do spleta in za to ne potrebuje pomoči posrednikov.

Dobro napisani kazenski zakoniki in zakoni o izvrševanju kazenskih sankcij so torej ključni za uspešno vodenje zaporov, pa vendar morajo biti takšni zakoni ves čas adaptirani in v skladu s družbenim razvojem. Kar pa je seveda spričo hitrega razvoja IKT skorajda nemogoče in vse pogosteje se dogaja, da so zakoni korak ali več zadaj (Benton 1999). Tako so šele po številni uporabi storitev, ki jih npr. ponuja Facebook, in glasnem neodobravanju javnosti v ZDA sprejeli potrebne določene zakone, ki vsaj na papirju postavljajo temelj za kaznovanje takšnih prekrškov. Kalifornijski oddelek za prestajanje kazni in rehabilitacijo je tako v sodelovanju z ekipo Facebooka že začel z iskanjem in zapiranjem profilov zapornikov, ki so bili aktivni na svojem profilu v času prestajanja kazni. Vzpostavili pa so tudi posebno telefonsko številko kamor se lahko posamezniki obrnejo in prijavijo domnevnega kršitelja (Dobuzinskis 2011). V Južni Karolini pa je guverner že sprejel zakon, ki določa, da je:

»nezakonito če je zapornik član katerega koli spletnega socialnega omrežja, kot je Facebook, Myspace in Classmates. Zapornik, ki se pridruži spletnemu socialnemu omrežju, ali pa oseba ki vzpostavi profil na spletnem socialnem omrežju za zapornika, je spoznana za krivega prestopka in je ob obsodbi oglobljena za \$500, ali zaprta za 30 dni, ali oboje« (General Bill H3527).

Zlorabe tehnologije znotraj zapora se, kot sem že opisala, dogajajo predvsem z uporabo mobilnih telefonov. Uporaba teh naprav je v večini držav znotraj zaporov prepovedana, kazni za njihovo uporabo pa variira od zapora do zapora. Bodisi je to zgolj odvzem določenih privilegijev, ki si jih zaporniki prislužijo z vzornim vedenjem, bodisi se šteje za nov prestopok in se kaznuje glede na predpisane zakonske določbe. Avgusta 2010 je ameriški predsednik Obama že podpisal zakon, ki v zaporih na zvezni ravni prepoveduje uporabo brezžičnih naprav kot so mobilni telefoni, s strani zapornikov. Vsak zapornik oz. oseba, ki bo pretihotapila napravo do zapornika bo torej v prekršku, ki se kaznuje z enoletno zaporno kaznijo (Severson in Brown 2011). Ta zakon vključuje tudi zaporniško osebje, kjer se ocenjuje letni zaslužek posameznega paznika od prodaje mobilnih telefonov zapornikom cca \$150,000, posamezni mobilni telefon v zaporu namreč drži ceno od 500 do 1000 dolarjev (Kaiser 2010).

Omenjena sodna praksa in zakonodaja se je sicer v grobem spopadla z zapornikovim komuniciranjem in dostopanjem do interneta, vprašanje pa je kakšno bo postopanje v

prihodnosti, že se namreč pojavljajo debate in zahteve o internetu kot temeljni človekovi pravici.

5 SKLEP

Zapor, katerega namen se je hitro spreminjal skozi zgodovino, danes predstavlja institucijo, ki resda kaznuje, vendar tudi popravlja. In prav to je svetla točka zaporov. Prav rehabilitacija zapornikov, katerim je ponujena roka, da se izkopljejo iz svojega starega kriminalnega življenja ter zaživijo novo življenje. Seveda pa je vse odvisno od volje posameznika. Esposito pravi, da prav rehabilitacija predstavlja stično točko IKT in zaporov (Esposito 2000, 64). Pri vseh ostalih ciljih kaznovanja (onesposobitev, zastraševanje in prevencija, povračilo) se IKT ne izkaže kot orodje, ki bi pripomoglo k izvrševanju teh ciljev kaznovanja. Pri rehabilitaciji pa je stvar drugačna. Tu lahko IKT in dostop do interneta omogočita uspešnejše in zanimivejše izobraževanje ter komuniciranje. Seveda pa je pri vpeljavi IKT in dostopa do interneta v zapore, potrebno ravnati previdno. Ni namreč malo primerov, ko se je izkazalo, da zaporniki internet izrabljajo v svojo korist ter tako nadaljujejo svojo kriminalno dejavnost. To jim lahko omogočajo tudi spletna socialna omrežja. Pri takšni množični uporabi spletnih socialnih omrežij¹⁰ je namreč težko odkriti profile zapornikov, saj se ti lahko poslužujejo tudi lažnih identitet. Sigurno je najboljši način odkrivanja zapornikovega profila prav pri viru, t.j. elektronski napravi, ki jo uporablja. V večini primerov je to mobilni telefon, s katerim dostopa do teh spletnih socialnih omrežij. Takšna mala naprava lahko zaporniku v celico pripelje cel svet, dostopa lahko do svojih prijateljev, družine, sodelavcev kot tudi vzpostavlja nove stike.

Takšen virtualen svet zapornikov pa je zunanji družbi nesprejemljiv. Zapori so dokaj zaprte institucije, z delovanjem katerih širša javnost ni seznanjena. Zapornikov dostop do Facebooka in drugih omrežij pa lahko ponuja direktni vpogled v življenje zapornika. Hkrati pa imajo tudi zaporniki dostop do zunanjega sveta. Odzivi javnosti so tako pričakovano burni. Ne samo, da se pritožujejo žrtve obsojencev marveč tudi širša javnost. Nesprejemljivo je namreč prav to, da lahko zaporniki dostopajo do istega virtualnega sveta, kjer se nahajajo tudi svobodni, nekaznovani državljani.

Moje raziskovalno vprašanje, ki sem si ga postavila v nalogi se glasi: *Spletna socialna omrežja ustvarjajo nov namišljen svet, torej se potemtakem zaporniki lahko poslužujejo*

---

¹ MySpace- ocenjeno število uporabnikov 289,000,000, Facebook- ocenjeno število uporabnikov 73,500,000, LinkedIn- ocenjeno število uporabnikov 16,000,000 (Kovačič in drugi 2008, 70).

takšnih omrežij? Odgovorila bi, da se zaporniki ne smejo posluževati takšnih spletnih socialnih omrežij, katerih se poslužuje tudi širša javnost. Zapornikom na spletu bi se lahko ponujal dostop do spletnih socialnih omrežij, ki bi bila namenjena izključno njim, oz. bi bilo to spletno omrežje znano kot mesto v kibernetnem prostoru, kjer se združujejo zaporniki. Potrdila sem trditev, da spletna socialna omrežja ustvarjajo virtualni svet, raziskana zapornikova uporaba teh omrežij pa nakazuje, da je takšno početje tako nelegitimno kot nelegalno. Prikazala sem nesprejemljivost in odzive, ki jih čutijo posamezniki in javnost do zapornikove uporabe spletnih socialnih omrežij, kot tudi že nekatere prepovedi in zakonodajo, ki je bila sprejeta v ZDA. Dejanska zakonska prepoved zapornikove uporabe spletnih socialnih omrežij nakazuje, da je ta problematika že zaznana in je potrebovala zakonsko ureditev. Seveda moram na tem mestu omeniti, da to ne velja za prav vse zapornike. Izvzeti moramo tiste, kjer je zapornikom dovoljen izhod oz. so zaradi lažjih kršitev deležni določenih ugodnosti. Prav tako se, kot sem prikazala v analizi uporabe IKT v zaporih, v določenih zaporih že zavedajo, da je IKT in dostop do interneta lahko pomembno orodje pri rehabilitaciji. Vendar mora biti dostop do spleta nadzorovan, potrebno pa je uporabljati tudi strojno in programsko opremo, ki še dodatno nadzoruje zapornikovo brskanje po spletu. Splet namreč ponuja raznovrstne vsebine, vse od koristnih informacij do pornografije, sovražnega govora in drugih deviantnosti.

Vprašanje pa je kako se bo to tematiko obravnavalo v prihodnosti. Slovenski zapor, ki jih prav tako pesti prezasedenost, že razmišljajo o novogradnjah, kjer bo celica zapornika dobila UTP priključek. Nekateri avtorji pa dostop do interneta v zaporu povezujejo z bojem zapornikov do uporabe telefona. Uporaba stacionarnega telefona je sicer omejena v zaporih, vendar dovoljena. Lahko to pričakujemo tudi z dostopom do interneta in spletnih socialnih omrežij v zaporih?

6 LITERATURA

1. Akintonwa, Bunmi. 2010. Prison Cells allow virtual freedom. *Unsociable Media*, 26. januar. Dostopno prek: <https://unsociablemedia.wordpress.com/2010/01/26/prison-cells-allow-virtual-freedom/> (3. avgust 2011).
2. Allison, Eric. 2006. Phone call costs cut off prisoners. *Guardian.co.uk*, 11. januar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/society/2006/jan/11/guardiansocietysupplement.crime> (11. avgust 2011).
3. Baylis, John in Steve Smith, ur. 2007. *Uvod v mednarodne odnose*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. BBC News. 2011. *World Prison Population*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/uk/06/prisons/html/n2page1.stm> (7. avgust 2011).
5. Benton, Warren. 1997. *Prisons and Prisoners on the Net*. Dostopno prek: <http://www.lib.jjay.cuny.edu/ctt/col1196.html> (10. avgust 2011).
6. Boyd, Danah in Nicole B. Ellison. 2008. Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* (13). Dostopno prek: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x/full> (2. avgust 2011).
7. Brodnik, Tadej. 2007. *Vloga identitete v kiberprostoru: vpletenost v internetna seksualna razmerja*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/brodnik-tadej.pdf> (2. september 2011).
8. Cerar, Miro. 2006. *Legitimnost prava*. Dostopno prek: <http://www.ius-software.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=10206> (2. september 2011).
9. Churchill, Elizabeth in Christine A. Halverson. 2005. Social Network and Social Networking. *IEEE Computer Society* (september-oktober). Dostopno prek: www.computer.org/internet/ (3. avgust 2011).
10. Cvetek, Olga. 2010. Nadstandardnih celic za posebne goste ne bo. *Delo.si*, 31. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/115586> (2. september 2011).
11. Devetak, Silvo, ur. 2008. *Diskriminacija in pravice človeka v slovenskih zaporih*. Maribor: ISCOMET.
12. Dobuzinskis, Alex. 2011. *Facebook to boot prison inmate accounts from site*. Dostopno prek: http://www.msnbc.msn.com/id/44083455/ns/technology_and_science-security/t/facebook-boot-prison-inmate-accounts-site/ (8. September 2011).

13. Donath, Judith in Danah Boyd. 2004. Public display of connection. *BT Technology Journal* 22 (4). Dostopno prek: <http://www.springerlink.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/uk574366j03j3652/fulltext.pdf> (20. avgust 2011).
14. *Encyclopedia Britannica*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/> (3. avgust 2011).
15. Esposito, James. 2000. Virtual Freedom- Physical Confinement: An Analysis of Prisoner Use of the Internet. *New England Journal on Criminal & Civil Confinement* 39 (40–66).
16. Franko Aas, Katja, Helene Oppen Gundhus in Heidi Mork Lomell, ur. 2008. **Technologies of Insecurity**. New York: Taylor & Francis e-library. Dostopno prek: Google Books.
17. Holtz, Titia. 2002. Reaching out from behind bars: The constitutionality of laws barring prisoners from the internet. *Brooklyn Law Review* 67 (3) (855–898).
18. Huber, Jernej. 2007. *Socialne mreže na internetu*. Dostopno prek: <http://www.revija.mojedelo.com/karierni-razvoj/socialne-mreze-na-internetu-294.aspx> (2. september 2011).
19. Insideinformation. 2011. *HMP Wandsworth- visiting information*. Dostopno prek: http://www.insidetime.org/infovisitorsinfo.asp?nameofprison=HMP_WANDSWORTH (1. september 2011).
20. *International Centre for Prison Studies*. Dostopno prek: <http://www.prisonstudies.org/info/worldbrief/> (7. avgust 2011).
21. Jakovac, Petra. 2009. *Zaporniška populacija in uporaba prisilnih sredstev*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/jakovac-petra.pdf> (11. avgust 2011).
22. Jerome, Sara. 2010. Mississippi prison blocked 216,320 illegal calls last month. *The Hill*, 9. oktober. Dostopno prek: <http://thehill.com/blogs/hillicon-valley/technology/118101-mississippi-prison-blocked-216320-illegal-calls-last-month> (7. avgust 2011).
23. Jewkes, Yvonne in Helen Johnston. 2009. Cavemen in an Era of Speed-of-Light Technology: Historical and Contemporary Perspectives on Communication within Prisons. *The Howard Journal* 48 (2). Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1394538## (3. avgust 2011).
24. Jewkes, Yvonne. 2002. The Use of Media in Constructing Identities in the Masculine Environment of Men`s Prisons. *European Journal of Communication* 17 (205). Dostopno prek: <http://ejc.sagepub.com/content/17/2/205> (10. avgust 2011).

25. Kaiser, Tiffany. 2010. *Cell Phone Ban for Federal Prisoners Approved by House*. *DailyTech*, 22. julij. Dostopno prek: <http://www.dailytech.com/Cell+Phone+Ban+for+Federal+Prisoners+Approved+by+House/article19112.htm> (7. avgust 2011).
26. Kelly, Matt. 2009. *Expanding Internet Access in Prison*. Dostopno prek: <http://news.change.org/stories/expanding-internet-access-in-prison> (7. avgust 2011).
27. Kotnik, Alenka. 2007. Svet pod ključem. *Playboy*, september. Dostopno prek: http://www.playboy.si/branje/clanki/forum_svet_pod_kljucem-7445@1.aspx (10. September 2011).
28. *Leksikon Cankarjeve založbe*. 1973. Ljubljana: Cankarjeva založba.
29. Lenarčič, Blaž. 2003. Razvojne dileme informatičnih mest. *Teorija in praksa* 40 (3). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20033lenarcic.pdf> (10. avgust 2011).
30. --- 2007. Koncept skupnosti v informatični družbi. *Annales, Ser. hist. et sociol.* 17 (2). Dostopno prek: <http://193.2.22.10/media/uploads/files/lenarcic.pdf> (10. avgust 2011).
31. Lockitt, George. 2011. *Technology in prisons*. Dostopno prek: http://www.wcmt.org.uk/reports/797_1.pdf (10. avgust 2011).
32. McEntegart, Jane. 2010. Convicted Murderer Posts Prison Pics on Facebook. *Tom's Guide*, 4. december. Dostopno prek: <http://www.tomsguide.com/us/Facebook-Justin-Walker-Prison-Party-Photos,news-9175.html> (11. avgust 2011).
33. Medved, Ana. 2010. *(Pre)obremenjost paznikov: Lahko se zgodi, da se posameznik ne obvlada več*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/pre-obremenjost-paznikov-lahko-se-zgodi-da-se-posameznik-ne-obvlada-vec/223257> (2. september 2011).
34. Meško, Gorazd, Danijela Frangež, Mojca Rep in Kristina Sečnik. 2006. Zapor: družba znotraj družbe- pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. *Socialna pedagogika* 3 (10). Dostopno prek: <http://www.zzsp.org/revija/2006/06-3-261-286.pdf> (10. avgust 2011).
35. Musek, Janek. 2003. Identiteta psihologije, psihološke paradigme in konstruktivizem: perspektiva socialne paradigme v psihologiji. *Psihološka obzorja* 12 (3). Dostopno prek: <http://psy.ff.uni-lj.si/iGuests/Obzorja/Vsebina1/Vol12-3/Musek.pdf> (2. avgust 2011).
36. Oblak-Črnič, Tanja. 2008. O začetkih interneta na slovenskem. *Javnost- the public* (15). Dostopno prek: <http://uploadi.www.ris.org/editor/1234165682oblak-crnic.pdf> (2. avgust 2011).

37. Pelaez, Vicky. 2008. The prison industry in the United States: big business or a new form of slavery?. *Centre for Research on Globalization*, 10. marec. Dostopno prek: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=8289> (11. avgust 2011).
38. Petrovec, Dragan. 1998. *Kazen brez zločina*. Ljubljana: SH Zavod za založniško dejavnost.
39. Reilly, Ryan J. 2011. *Report: Private Prisons Love Mass Incarceration, And Want Politicians To Love It Too*. Dostopno prek: http://tpmmuckraker.talkingpointsmemo.com/2011/06/report_private_prisons_love_mass_incarceration_and_want_politicians_to_as_well.php (2. september 2011).
40. Rheingold, Howard. 2004. *Ne-vidne množice*. Ljubljana: Vale-Novak.
41. Rozman, Lea. 2010. *Organizacija in delo zdravstvene službe v zaporu*. Dostopno prek: <http://www.ig33k.com/Predogled/3436> (3. avgust 2011).
42. Severson, Kim in Robbie Brown. 2011. Outlawed, Cellphones are Thriving in Prisons. *The New York Times*, 2. januar. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2011/01/03/us/03prisoners.html?_r=2&pagewanted=all (7. avgust 2011).
43. Sieberg, Katri K. 2005. **Criminal dilemmas: understanding and preventing crime**. Berlin: Springer Verlag. Dostopno prek: Google Books.
44. SLO/STA. 2011. *V slovenskih zaporih vsak dan zaprtih 1.374 ljudi*. Dostopno prek: <http://rtvslovenija.si/slovenija/v-slovenskih-zaporih-vsak-dan-zaprtih-1-374-ljudi/255220> (11. avgust 2011).
45. South Carolina Legislature Online. 2011. *General Bill H3527*. Dostopno prek: http://www.scstatehouse.gov/cgi-bin/query.exe?first=DOC&querytext=3527&category=Legislation&session=119&conid=6193204&result_pos=0&keyval=1193527 (11. avgust 2011).
46. *SSKJ*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (10. avgust 2011).
47. STA. 2009. *Jelinčič sprašuje vlado o ugodnostih zapornikov*. Dostopno prek: http://www.siol.net/slovenija/novice/2009/08/jelincic_sprasuje_vlado_o_ugodnostih_zapornikov.aspx (7. avgust 2011).
48. Svete, Uroš. Informacijsko-komunikacijska tehnologija in sodobne varnostne teorije. V: Malešič, Marjan ur. 2006. *Varnost v postmoderni družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Sušelj, Erika. 2009. *(Re)socializacija osebe v zaporskem sistemu*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/suselj-erika.pdf> (2. september 2011).

50. Šterk, Tanja, ur. 2008. *Deskanje po varnih vodah*. Dostopno prek: http://www.safe.si/uploadi/editor/1213086334Deskanje_po_varnih_vodah.pdf (10. avgust 2011).
51. Štrekelj, Katja. 2010. *Vloga strokovnega delavca v zaporu*. Dostopno prek: <http://www.pedagogika-andragogika.com/files/diplome/2010/2010-Strekelj-Katja.pdf> (11. avgust 2011).
52. The Sentencing Project. 2005. *Incarceration and Crime: a complex relationship*. Dostopno prek: http://www.sentencingproject.org/doc/publications/inc_iandc_complex.pdf (10. avgust 2011).
53. Trtnik, Miha. 2009. *Razvoj aplikacij spletnih socialnih mrež za izvedbo virusnega marketinga na primeru Facebook platforme*. Dostopno prek: http://eprints.fri.uni-lj.si/983/1/Trtnik_M.-UN.pdf (11. avgust 2011).
54. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. 2010. *Letno poročilo*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/slike/uiks/2011/LP_2010_web.pdf (2. september 2011).
55. Wikipedia. 2011a. *Prison*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Prison#Special_types_of_prison (3. avgust 2011).
56. --- 2011b. *Pametni telefon*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Pametni_telefon (3. avgust 2011).
57. --- 2011c. *Private prison*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Private_prison (18. avgust 2011).
58. Žišt, Damjana. 2009. *Utrinki iz življenja za rešetkami*. Maribor: ČZP Večer, d.d.

Priloga A

Intervju s predstavnikom Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS 31. avgust 2011

- 1) V kakšne namene je zapornikom dovoljeno uporabljati računalnike, če jih sploh lahko? Ali imajo dostop do interneta, elektronske pošte in spletnih socialnih omrežij (Facebook, Twitter, Myspace)?**

V izjemnih primerih lahko direktor dovoli uporabo računalnikov za namen učenja. Uporaba interneta kakor spletnih socialnih omrežij še ni dovoljena. Poteka študija o

možnostih selektivnega dostopa do popolnoma določenih spletnih naslovov, vendar je potrebno to še verificirati in preveriti tehnične možnosti.

2) Ali se uporaba računalnikov in omejitve glede te uporabe razlikujejo glede na tip zavoda za prestajanje kazni?

Da, načeloma je bolj sproščeno v odprtih oddelkih kakor zaprtih.

3) Prihaja do kakšnih zlorab in nedovoljene uporabe tehnologije (uporaba mobilnih telefonov, t.i. pametnih telefonov)? Kako se v slovenskih zaporih borite proti nedovoljeni uporabi mobilnih telefonov?

Poskusov zlorab je kar nekaj, največ s pomočjo brezžičnih povezav (umts ali wlan). To poskušamo omejevati s strožjim nadzorom in uporabo naprav za odkrivanje brezžičnih povezav.

4) Kakšna bo prihodnja uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v zaporih? Ste tej problematiki že posvečali pozornost in ali lahko v novih objektih pričakujemo internetni priključek v vsaki celici?

Zavedamo se, da računalnik v različnih oblikah zamenjuje svinčnik in papir in postaja osnovno orodje socialne komunikacije. Skladno z načelom normalizacije ter pripravljanjem osebe na čas po prestani kazni gredo tudi prizadevanja, da se naredi tudi tu korak naprej. Da res tako razmišljamo pove tudi podatek, da je v novogradnji Dob v vsaki celici tudi UTP priključek, eden naših sodelavcev pa je tudi že predstavil projekt zaporniške celice 20. Stoletja. To je multifunkcionalen monitor (tv, oglasna deska, pc,...) Preko katerega bo lahko obsojenec tudi dostopal na dovoljene spletne naslove. Vendar je to še v povojih in bo potrebno še nekaj študij pred kakršno koli obliko poskusne uvedbe. Velika ovira je tudi pomanjkanje finančnih sredstev za takšno investicijo.

5) Kakšno je Vaše mnenje o uporabi interneta in spletnih socialnih omrežij v zavodih za prestajanje kazni?

Moje osebno mnenje: kot sem že omenil, sodobni načini komunikacij zamenjujejo papir in svinčnik. Če želimo obsojenim pomagati, da se izkopljejo iz primeža kriminala, jim moramo pomagati pri vključevanju v življenje, torej tudi v sodobne

oblike komunikacij. Res pa je, da na drugi strani trčimo v načelo individualne prevencije in zaščite družbe pred obsojenim posameznikom, ki bi lahko kriminalno dejavnost nadaljeval tudi s pomočjo teh omrežij. Zaradi tega tako velika previdnost pri uvajanju teh možnosti.

Podsekretar Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS: Božidar Peteh